

Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet  
Postboks 8004 Dep.  
0030 Oslo

## Hørings svar NOU 2024:17 Kommersielle og ideelle aktørers rolle i fellesskapets velferdstjenester

Det vises til høringsnotat av 16. oktober 2024, med høringsfrist 17. januar 2025.

Hovedorganisasjonen Virke organiserer om lag 25 000 virksomheter, med over 300 000 ansatte i handels- og tjenestenæringen. Handels- og tjenestenæringene spiller en sentral rolle i norsk økonomi og sysselsetter nærmere 70 prosent av alle arbeidstakere i privat sektor.

Virkes innspill kan oppsummeres i følgende hovedpunkter:

- Virke mener at vi trenger alle tre sektorer: offentlig, ideelle og andre private velferdstilbydere. Se kap. 1.
- Virke mener innføring av en ideell definisjon og et register av ideelle velferdsaktører må prioriteres gjennomført, og vi støttet i hovedsak forslagene fra utvalgets del 1 NOU 2024: 1 Definisjon og registrering av ideelle velferdsaktører. Se kap. 2. Virke ser svært positivt på at disse forslagene er prioritert i budsjettforliket for 2025.
- Virke støtter at det igangsettes et lovarbeid for å få avdekket muligheter for alternativ finansiering av enkelte velferdstjenester. Se kap. 3.
- Virke støtter at det bør utarbeides en veileder som viser alternative former for avtaler om tilskudd med eksempler. Se kap. 3.

### 1. Innledning, samhandling og samarbeid mellom offentlig, privat og ideell sektor.

Virke mener det er behov for styrket samarbeid mellom sektorene for å sikre gode og bærekraftige velferdstjenester i fremtiden. Virke legger til grunn at alle de tre sektorene, offentlig, ideell og privat, skal være med i det fremtidige samarbeidet om å levere best mulige velferdstjenester til folk.

For å møte en aldrende befolkning og befolkningens høye forventninger til velferdsstaten må det offentlige gjøre det enklere å løse samfunnets behov på tvers av sektorer for å sikre et godt omsorgstilbud. Med en økning i etterspørselen, behov for økt innovasjon og et differensiert tilbud, må oppgaven fremover være å utvikle "tre-spors-modellen", dvs sikre et godt tjenestetilbud med et mangfold av aktører. Virke vil derfor i vårt hørings svar fokusere på å gi innspill til de vurderinger og forslag fra utvalget vi mener det er viktig at regjeringen arbeider videre med, for å lykkes med de oppgaver velferdsstaten må løse.



Dette er også eneste tilnærming som vil sikre et mangfoldig tjenestetilbud til hele befolkningen.

Avkommersialiseringsutvalget ble oppnevnt 22. august 2022, og utvalget ble gitt et mandat der det fremkom at "Formålet med utvalget er å utrede hvordan kommersiell drift kan utfases i ulike skattefinansierte velferdstjenester, og legge fram en egen nullprofittmodell for hver slik sektor. Utvalget skal også foreslå en juridisk definisjon for ideelle driftsformer. Utvalget skal utrede styrker og svakheter med dagens organisering og innslag av private aktører innenfor ulike skattefinansierte velferdstjenester."

Virke mener at samskaping mellom offentlig, privat og ideell sektor er avgjørende. Vi mener derfor at utvalgets mindretall, medlemmene Nils-Ola Widme og Ragnhild Finden, peker på noe viktig når de i sin særmerknad gir uttrykk for at "Norge trenger ikke en debatt om å ta velfungerende kapasitet ut av velferdsstaten. Vi trenger en debatt om hvordan vi skal kunne levere stadig bedre tjenester til flere, og hvordan sikre stadig mer motiverende og utviklende arbeidsplasser for de ansatte." Det er urealistisk at det offentlige skal kunne levere alle skattefinansierte helse- og velferdstjenester. Virke mener det er viktig at den politikk som utformes for velferdstjenestene våre er langsiktig, og skaper forutsigbarhet både for velferdstilbydere og brukere. Dette er helt avgjørende for å lykkes med å videreutvikle velferdsstaten vår. Langsiktighet i denne kontekst betyr at forslag må kunne stå seg på tvers av regjeringsskifter, og fungere godt over tid.

Virke organiserer om lag tre fjerdedeler av de tjenesteytende ideelle virksomhetene, i hele bredden av velferdssystemet. Innenfor helse- og omsorgssektoren organiserer Virke flesteparten av de store ideelle sykehusene og ideelle virksomheter som har avtaler med de regionale helseforetakene innenfor rus, psykisk helse og spesialisert rehabilitering. På kommunalt nivå organiserer Virke ideelle aktører innenfor helse- og omsorgssektoren, herunder sykehjem og bo- og omsorgsenheter. Virke organiserer også barnevernsaktører og hele spekteret innen utdanningssektoren fra barnehage til høyere utdanning.

Virke erfarer at både ideelle og andre private aktører leverer gode og nødvendige tjenester. For å kunne gjøre dette kreves at de har forutsigbarhet og et godt samarbeid med sin oppdragsgiver, på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. De ideelle virksomhetene har noen særlige utfordringer som vi tar opp nedenfor.

## **2. NOU 2024: 1 Definisjon og registrering av ideelle velferdsaktører**

Det var et samlet utvalg som stod bak rapportens del 1 Definisjon og registrering av ideelle velferdsaktører (NOU 2024:1). Utvalget anbefalte en definisjon av ideelle og et ideelt register, noe Virke ser positivt på.

En samlet næringskomite sa i innstilling 358 L (2015-2016) til anskaffelsesloven at "Komiteen viser til at ideelle aktører både har særlige fortrinn og spesielle egenskaper som er verdifulle for samfunnet, og har annerledes vilkår enn store kommersielle og offentlige aktører." Mange ideelle organisasjoner har eksistert lenge, de har vært pionerer i å utvikle tilbud og har opparbeidet seg betydelig kompetanse over tid. Etter hvert som befolkningen er blitt mer sammensatt både kulturelt og religiøst, kan ideelle bidra til å "treffe" grupper som andre leverandører ikke kan eller vil.



Ideell sektor har hatt, og bør fortsatt ha, en autonomi som bidrar til maktfordeling og er en del av vårt samfunns demokratiske oppbygging. Ideell sektor har også høy tillit i befolkningen, og dette er en tillit sektoren er opptatt av å forvalte godt. I innspillsmøte med ideelle medlemmer i arbeidet med dette høringssvaret får vi tilbakemeldinger på at sektoren opplever seg anerkjent gjennom det arbeid utvalget har gjort for å identifisere deres egenart, og forslag om å styrke sektoren. Det gjelder både del 1 og del 2.

Virke støtter i hovedsak utvalgets forslag til juridisk definisjon. Vi mener imidlertid det er avgjørende at definisjonen ikke avskjærer ideelle virksomheter fra drift de har i dag, og eksempler på dette er beskrevet i vårt høringssvar til del 1 datert 23.05.2024.

Virke støtter at det er nødvendig med en registreringsløsning og at det bør være frivillig registrering. I NOU 2024:1 holdt utvalget drøftingene av en registreringsløsning på et overordnet nivå, og uttalte at ordningen vil måtte konkretiseres ytterligere.

Vi viser til vårt høringssvar for ytterligere utdypning av Virkes innspill til juridisk definisjon og register.

Virke registrerer at det i forliket om statsbudsjettet for 2025 er enighet mellom Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV om at:

- 6. Stortinget ber regjeringen i løpet av inneværende stortings sesjon fremme forslag om en registreringsordning for ideelle velferdsaktører.
- 7. Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til ny lov om registrering av ideelle velferdsaktører, som også inkluderer en juridisk definisjon av ideelle velferdsaktører. Lovproposisjonen fremmes for Stortinget i løpet av inneværende stortings sesjon.

Virke ser svært positivt på at disse forslagene er prioritert i budsjettforliket for 2025.

Disse forslagene var en viktig del av utvalgets samlede arbeid, og en gjennomføring av disse forslagene vil være viktig for ideell sektor. Vi ser derfor positivt på at forliket ber om at regjeringen skal fremme forslag om en registreringsordning i løpet av inneværende stortingsperiode og at en lovproposisjon om en juridisk definisjon skal fremmes i løpet av inneværende stortings sesjon.

### **3. Alternativ finansiering av offentlig finansierte velferdstjenester**

Virke mener det i Norge er et unødvendig og uheldig høyt konfliktnivå knyttet til velferdstjenester i ideell og privat regi. Dette skyldes flere forhold, blant annet at det er usikkerhet knyttet til valg av offentlig støtteform og juridisk handlingsrom. Fordi vi mener det er avgjørende for å løse fremtidens velferdsutfordringer at vi har med oss alle tre sektorer (offentlige, ideelle og andre private virksomheter), og at disse kan samhandle og samarbeide på en god og hensiktsmessig måte, er det viktig at vi får besvart noen av disse usikkerhetene. Vi mener derfor også at det er riktig å utrede nærmere hvilke finansieringsformer som ikke bare vil gi gode tjenester, men også skape større



forutsigbarhet og "ro". Utvalget har i sin rapport pekt på at det på flere områder allerede i dag er etablert alternative modeller for samarbeid mellom myndighetene og private aktører (både ideelle og kommersielle), som ikke har grunnlag i kontrakt etter anskaffelsesregelverket. Skole, barnehage og deler av dagens arbeidsmarkedstiltak er eksempler på velferdstjenester der det er lovfestede tilskuddsordninger som regulerer finansiering og styring av tjenestene, se kapittel 15.2.4 (Styrke rammebetingelsene for ideelle tilbydere).

Utvalget har i rapportens kapittel 3.2.8 (Regulering av ideelle aktører i andre land) sammenstilt noen eksempler på hvordan enkelte andre europeiske land regulerer bruk av ideelle aktører til å levere offentlig finansierte og lovregulerte tjenester. Utvalget viser også til omtalen av eksempler fra andre land i NOU 2024: 1, som blant annet omfatter ordningen Idéburet offentlig partnerskap (IOP) i Sverige og bruken av utvidet offentlig egenregi for avtaler med selveiende institusjoner i Danmark.

Det italienske lovverket åpner for eksempel for enkelte tilskudd som bare kan tildeles til organisasjoner som er tatt inn i et register for den tredje sektor, det vil si ideelle velferdsaktører, stiftelser, frivillige organisasjoner og ideelle samvirker og foretak, med kriterier om at de utelukkende har sosiale formål til fellesskapets beste og ikke kan foreta utdelinger eller kapitaloverføringer til eiere eller andre formål. Tilskuddsordningene omfatter velferdstjenester og andre spesifiserte aktiviteter som kommer inn under EU-rettens begrep om tjenester av allmenn betydning. Det avgjørende for at tilskuddene ikke er statsstøtte etter konkurransereguleringen for det indre marked, er at tjenestene er organisert etter solidaritetsprinsippet.

Utvalget peker på at slike løsninger vil kunne innebære at den offentlige finansieringen skjer gjennom tilskudd, regulert gjennom et sett av instruksjoner og forskrifter som styrer tjenesten. Det nye vil eventuelt være om det også brukes på en mer avgrenset direkte måte som alternativ til anbudskonkurranser i enkeltstående aktiviteter som ideelle driver innen lovregulerte velferdstjenester. Det kan også vurderes om et helt tjenesteområde kan finansieres gjennom tilskudd, slik det i dag gjøres innen skole og barnehager. Slike lovregulerte tilskudd brukes i stor grad i offentlig finansierte velferd i mange EU-land.

På bakgrunn av dette støtter vi at det igangsettes et slikt lovarbeid, for å få avdekket muligheter for slike alternativer – og hvordan et slikt regelverk konkret kan se ut. Fordeler kan være lavere administrative kostnader knyttet til tjenestene og lavere konfliktnivå i samfunnet. I tillegg til fordeler som mangfold mv.

Utvalget viser til at en tilnærming kan være at dette regelverket bør avgrenses til ideelle velferdsaktører, med noen av de samme begrunnelsene som anvendes for reservasjonsadgangen for ideelle organisasjoner i offentlige anskaffelser av helse- og sosialtjenester. Eller det kan igangsettes et lovarbeid på de tjenesteområdene der behovet for støtte i denne type beslutninger er størst, som eldreomsorg, spesialisthelsetjenester og barnevern. Vår vurdering er at en slik utredning bør innrettes generelt, slik at man får juridiske og praktiske avklaringer på tvers av velferdsområder. Det er viktig for private og ideelle velferdstilbydere at vi på sikt får senket konfliktnivået og



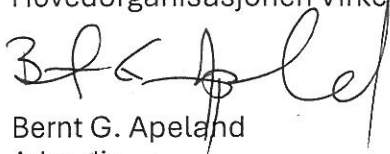


fjernet usikkerhetsmomenter. Vi mener det er viktig at et slikt utvalgsarbeid blir partsrepresentert.

Utvalget mener videre det uansett bør utarbeides en veileder som viser alternative former for avtaler om tilskudd med eksempler, tilsvarende veilederen for bruk av reservasjonsadgangen for ideelle organisasjoner i offentlige anskaffelse. Fordi en utredning og lovarbeid som drøftet over vil ta tid, støtter Virke at et arbeid med en veileder bør vurderes igangsatt raskt.

Oslo, 11. desember 2024

Med vennlig hilsen  
Hovedorganisasjonen Virke



Bernt G. Apeland  
Adm.dir.

Anita Sundal  
Leder konkurransevilkår

